

mak, bosszúságok, kudarcok. Sokat *győtrődött, szenvedett* (109., 113., 115., 117. o.). Megrázó rajzok követik egymást a meg-megtorpanó, önmagával viaskodó, kételyek közé kényszerített TESSEDIK-ről. — Elhivatottságának tudata újra meg újra erőt kölcsönzött néki. „Elmúlt a mennydörgés, villám, most csendes, áldásos eső hull” — írta. Végül is „gyümölcsöket termett a mag, melyet szóval és írással elhintettem” — állapította meg, visszatekintve küzdelmeire. *Bizalom, remény, büszkeség* sugárzik az utolsó lapok fekete-fehér vonásait felváltó színes rajzairól (125., 127., 129. o.).

Utolsó rajzként mintegy emlékműként *akácját* (130. o.) látunk. Körülötte sarjad az élet. Élete szimbóluma lett kedvelt akácfa. Hajlik, görbül, felfelé tör az akácfa. Hús árnyékot ad perzselő nyárban, hasznos a törzse, az ága, a virága és levele.

RUZICKAY GYÖRGY „*Tessedik Sámuel*

élete” (1971) c. rajzműve méltán sorakozik a művész nagy rajzművei mellé: a rabszolgasorsot ábrázoló és grafikai virtuozitással megformált *Amon-sorozat* (1923), a harmónia utáni emberi vágyódást több mint száz rajzban érzékeltető *Szelelemkereső* (1927) c. képdrama, az új világháborút érlelő válság expresszív rajzsorozata, az *Ember és a világválság* (1932), az ember fénykeresését szimbolizáló *Világosság felé* (1936) c. album, valamint egy képzeleti utat megörökítő *Utazás* (1952—1957) c. rajzgyűjtemény mellé.

A rajzos élettörténet valóban „életre keltette TESSEDIK tevékenységét.” Köszönet illeti meg érte a kiadást vállaló Szarvasi Városi Tanács V. B. és a Békés Megyei Tanács V. B. Művelődésügyi Osztályát is.

VAJDA AURÉL

TESSEDIK SÁMUEL ÍRASAIBÓL

Bibliotheca Bekesiensis 5. kötet. A Magyar Pedagógiai Társaság Békés megyei tagozatának kiadása. Békéscsaba, 1970. 120 lap.

TESSEDIK SÁMUEL, a nagy magyar agrártudós és pedagógiai reformer halálának 150. évfordulóján Szarvason 1970. október 10-től december 31-ig „Tudományos és Művészeti Hetek”-et rendeztek. Az ünnepségsorozat kiemelkedő eseménye volt a december 28-i *pedagógiai emlékülés*, amelynek előadásai TESSEDIK munkásságának progresszivitását elemezték, különböző oldalakról közelítve meg a nagy pedagógus és tudós életművét.

Az évfordulóra jubileumi kiadvány is megjelent „*Tessedik Sámuel írásaiból*” címmel. A könyv TESSEDIK írásaiból összeállított forráskiadvány, melyet TÓTH LAJOS, a Magyar Pedagógiai Társaság Békés megyei tagozatának elnöke rendezett sajtó alá és látott el bevezetővel. E kiadványnak köszönhető, hogy szaporodott azoknak a köteteknek a száma (igaz, csak 500 példányban), melyből a magyar neveléstörténet e jeles alakját megismerhetjük. A könyvet azért is melegen üdvözljük, — amely a „Bibliotheca Bekesiensis” 5. kötetként látott napvilágot —, mert TESSEDIK művei ma már szinte hozzáférhetetlenek, még az antikváriumokban sem kaphatók.

A válogatás TESSEDIK két legjelentősebb művének jellemző részleteit adja az olvasó elé: az eredetileg kézirat, de már 1873-ban, majd 1942-ben megjelent *Önéletírás*, valamint az 1784-ben németül, majd 1786-ban magyarul közreadott híres mű, *A paraszt ember Magyar országban mitsoda és mi lehetne . . .* színes fejezeteivel ismerkedhet az érdeklődő.

A kötet anyagát RUZICKAY GYÖRGY

szarvasi festőművész illusztrációi is gazdagítják. A TESSEDIK-portré és életének egy-egy jellemző eseményét megörökítő művészi tusrajzok harmonikusan épülnek a szövegek közé, jól felfokozva annak hatásait.

A kötet az *Önéletírás* szép részletével kezdődik *Nyilvános hivatalbalépésem* alcímmel. 1767-ben került TESSEDIK Szarvasra, ekkor kezdte el azt a több mint fél évszázados tevékenységét, mely nevét Szarvassal azóta is egybekovácsolja. Ebből a részből megismerjük, milyen körülmények között létek a XVIII. század második felében Szarvas lakosai.

TESSEDIK munkás évtizedeinek kezdetén így írt: „Főgondomat tehát az képezte, hogy a szarvasi egyháznál és iskoláknál tapasztalt hiányokat kipótoljam, a rosszat jóvá tegyem.” A szemelvény további részéből megismerjük legfőbb törekvését: az ifjúság, a parasztyerekek jövődő hivatásukra való nevelését. A falusi iskolák látogatásának tapasztalatai döntő elhatározásra készítettek, mintaiskolát szervezett.

A *Gyakorlati Gazdasági és Ipariskola, Iskolám gyümölcsei, eredményei* fejezetből a *mintaiskola eszméjéről*, az osztályok elhelyezését, a tanított tudományokat, a végzett munkák sajátosságait, az iskola hasznát, a szarvasi intézet szervezetét ismerjük meg. Az eredményről maga TESSEDIK így ír: „Az ifjúság szép haladása a tudományok különféle szakaszai-ban minden várakozáson felül volt”.

Örömeim, szenvedélyeim, kedvenc foglalkozásaim alcím alatt a kedvelt gazdasági kísérletekről, utazásairól, a gazdaságos építkezésről

olvashatunk. Szenvedélye volt az emberek megmentése a dologtalanságtól.

Intézetem másodszori megszűnése, Vigaszaim az intézet másodszori megszűnésénél alcímű szemelvények TESSEDIK küzdelmét, szenvedélyes harcát mutatják be a megnemértés, a közöny, a rosszindulat ellen.

A *Befejezés* című szemelvény zárja az önéletrészlet idézeteit, melynek utolsó mondata: „Én remélem, még síromon is ki fognak kelni ama virágok, melyeknek magvait talán idő előtt, talán terméketlen földbe, jó remény fejében elvettem.”

Ez után *A paraszt ember Magyarországban* című klasszikus Tessedik-műből olvashatunk szemelvényeket. A válogatás szerencsés volt e mű esetében is: érénye, hogy a részleteknek keresztül is be tudja mutatni a nagy pedagógus egyik legfontosabb törekvését és eredményét: a jobbjáratottság életének — a megjobbított mezőgazdasági termelés útján való — javítását. Az elmaradottság tíz okának kivonatatos felsorolása után olvashatjuk a

kötetben *Az én elképzelésem egy jól rendezett falu iránt*, valamint *Az én kívánságom ezen rendezett falunak felállításakor* című írásokat.

A könyv szemelvényeit gondos jegyzetanyag, szakavatott magyarázat egészíti ki. Érdekes része a kötetnek a TESSEDIK-aforizmak gyűjteménye. Mély bölcsesség, élettapasztalat és pedagógiai szemlélet sugárzik e mondatokból is.

Szívesen olvastunk volna még többet; TESSEDIK más műveiből való részleteket is, főleg pedagógiai törekvéseiről, de erre a terjedeleme nem adott lehetőséget.

A kötet szerkesztéséért PAPP JÁNOS tanárt, az igényes nyomdai kivitelezésért a békéscsabai Kner Nyomdát illeti az elismerés. A kiadók: *A Magyar Pedagógiai Társaság Békés megyei Tagozata*, valamint a *Békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnázium* (nyomdaipari szakközépiskolás diákjainak vizsgamunkája) elismerésre és követésre méltó jó ügyet szolgáltattak a kötet megjelentetésével.

MOLNÁR LÁSZLÓNÉ

TÉVÉPEDAGÓGIA

6. kötet. Szerkesztette: Kiss Zsuzsa. Budapest, 1970. 247 lap.

A modern technikai eszközök sorában fontos helyet vívott ki magának az *iskolatelelevízió*, amit egyébként is sok körülmény predesztinál arra, hogy mintegy úttörője legyen többi pedagógiai „nemzedéktársának” az iskolai felhasználás útján. A technikai problémák itt zavarnak legkevésbé, az alkalmazás módszertanának terén pedig kialakult az ún. „tévépedagógia”, amely gyorsan és konkrét irányban fejlődik. E gyors fejlődés érhetővé válik, ha meggondoljuk, hogy a Magyar Televízió az iskolatelelevízióval kapcsolatos kutatásnak a szó szoros értelmében országos fórumot biztosít. Lehetőségeinél fogva az Iskolatelelevízió nagy létszámú kutatógárdát mozgósíthat, a kutatási eredményekről pedig a legszélesebb pedagógus-közvéleményt tájékoztathatja hatáson. (Vö. „Pedagógusok fóruma”).

A konkrét kutatások publikálásának és a kutatási eredmények „népszerűsítésének” törekvése hatja át az Iskolatelelevízió szerkesztőségének 1967 decembere óta megjelenő módszertani folyóiratát, a *Tévépedagógiát* is.

Az 1970-ben megjelent számot, (sorrendben a hatodikot, a számozás a megjelenés óta folyamatos) inkább az elméleti irány jellemzi. A jó értelemben vett „praktikum” ezúttal kissé háttérbe került, s — tekintetbe véve, hogy az olvasók többsége a gyakorló pedagógusok köréből kerül ki — kár lenne, ha az ilyen szerkesztés rendszeressé válna.

Kritikai megjegyzésünk semmiképpen nem jelenti azt, hogy a Tévépedagógia szóban forgó száma ne teljesíthetne hasznos küldetését. Az ezúttal közölték azonban elsősorban a tudományos kutatók érdeklődésére tarthatnak számot.

Az anyag két fő probléma köré rendeződik:

1. Az iskolatelelevízió és más eszközök (főleg az oktatási programok, a munkalapok) kombinációjának kérdései.
2. Az iskolatelelevíziós adások hatékonyságának megállapítását célzó vizsgálatok.

FERETE JÓZSEF az *iskolatelelevízió és a programozott oktatás összekapcsolásáról* tartott korreferátumot a siófoki Nemzetközi Audiovizuális Konferencián. Ezt a korreferátumot olvashatjuk bevezetőként. A szerző gondolatmenete három szerkezeti egységbe foglalva halad: a televízió lehetőségeinek elemzése a programozott oktatás szempontjából, a *programozott oktatás* sajátosságainak vizsgálata „tévés” nézőpontból, s végül a kettő összekapcsolásának lehetőségei az előbbi elemzések alapján. A szerző mérlegeli az iskolatelelevízió és programozott oktatás kölcsönös előnyeit, de a mutatózó negatívumokat is. Kimutatja, hogy a két oktatási forma összekapcsolása elvben lehetséges, de felmerül az olvasóban a kérdés, hogy melyek e kombináció „szükségességi eseteinek” kritériumai. A válasz nyilván konkrét kutatások feladata.

Egészében véve FERETE JÓZSEF tanul-